

Kredietcrisis tast sociale binding aan

Volgens René Tissen leidt de aanhoudende kredietcrisis in de VS tot meerdere vertrouwensbreuken die 'morele rot' tot gevolg hebben. De kredietcrisis tast de sociale binding in Amerika aan. Er liggen kansen voor Europa, met Nederland voorop, om het wereldleiderschap over te nemen door onze 'morele visie op de economie' die gebaseerd is op sociale cohesie.

Ook na de recente spectaculaire renteverlaging van de Fed en voortdurende kapitaalinjecties van andere centrale banken zal de kredietcrisis niet overgaan. Erger nog, de eerder in alle toonaarden ontkende economische effecten worden pas nu in hun volle negatieve omvang zichtbaar. Nu is de consument aan zet, want daar draait de economie op en die consument zal het laten afweten. Want ook aan schulden hangt een prijskaartje en dat begint bij Amerikanen door te dringen.

Wat (nog) niet aan de oppervlakte komt is het effect van de kredietcrisis op de positie van Amerika als wereldleider met (moreel) gezag. Door de crisis tekent het (economische) verval van de Verenigde Staten zich scherper af dan ooit. Dat komt niet alleen doordat de groei van de laatste jaren op lucht is gebaseerd, maar vooral omdat de morele basis van de economie – ook in de ogen van de gemiddelde Amerikaan – is aangetast. Dat raakt de essentie van de Amerikaanse droom en daarmee de essentie van de VS als leidende natie. Kan en moet Europa het stokje overnemen?

Tal van factoren, zoals Irak, tasten momenteel het morele gezag van de VS aan. Maar nooit eerder is dat echter gebeurd door een zodanige vertrouwensbreuk (in het financiële systeem), dat het aan de Amerikaanse droom raakt. Dat vertrouwen is door de kredietcrisis weggeslagen en komt niet snel weer terug. Sussende woorden van Bush over het beschermen van gedupeerde huizenbezitters zullen niets uithalen. De lucht is eruit.

Er is in ieder geval sprake van een vertrouwensbreuk tussen hypotheeknemers en geldverstrekkers. Zoveel staat wel vast. Geen consument die er nog aan denkt om veel geldschulden op zich te nemen. De schuldhulp van Bush kan zelfs averechts uitpakken, omdat alle huizenbezitters die niet voor de maatregel in aanmerking komen de rechtvaardigheid ervan in twijfel zullen trekken. Waarom zij wel en ik niet?

Ten tweede is er sprake van een vertrouwensbreuk tussen financiële instellingen en het publiek. Voor de meeste mensen zijn financiële instellingen allang niet meer de maatschappelijke instellingen die het ooit waren, maar mocht daadwerkelijk blijken dat structurele zelfverrijking aan de basis staat van de huidige problemen in de financiële sector, dan is het morele einde – ook voor de Amerikanen – zoek.

Het is een bekend gegeven dat zodra zich een of meerdere vertrouwensbreuken voordoen die mensen in hun gevoel van rechtvaardigheid raken, morele 'rot' optreedt. Die rot holt de economie van binnen uit, simpelweg omdat de maatstaven voor mensen van goed of slecht handelen er onduidelijk door zijn geworden. Zodra daarvan sprake is, verwordt een economie in snel tempo tot een bewegingsoorlog van individuen op weg naar de zelfverrijking van enkelen ten koste van de welvaart van velen. Zo'n economie heeft geen samenbindende werking. En zij biedt ook geen toekomstkansen voor groepen mensen die het van werken en niet van geluk moeten hebben.

In situaties van moreel verval slaat individueel ondernemen om in individualisme en slaat rijkdom om in hebzucht. Duidelijk is dat de Verenigde Staten momenteel met economisch moreel verval worden geconfronteerd. Moreel verval doet zich vrijwel altijd voor in situaties van uitputting, simpelweg omdat het teveel energie en moeite kost om aan essentiële maatstaven van moreel gedrag te voldoen.

De VS is zo'n uitgeput land, net zoals het Verenigd Koninkrijk dat direct na de tweede wereldoorlog was. Toen kon en wilde Amerika het stokje overnemen. Nu moet Europa het leiderschap van de wereld op zich nemen. Europa kan dat en wel om één reden. Die van sociale cohesie. Altijd is in Europa gestreefd naar een redelijk evenwicht tussen arm en rijk, tussen individueel belang en het algemeen belang. En altijd is er ook gestreefd naar een dynamische middenklasse als motor voor groei en ontwikkeling. Toegegeven, er zijn grote verschillen tussen Europese landen, maar die raken de morele essentie van de Europese economie niet.

Kan Europa wereldleider zijn met de opkomst van China en India? Uiteraard, want een economie gebaseerd op goedkope arbeid, zal het op termijn altijd afleggen tegen een economie gebaseerd op sociale samenhang. Europa moet haar morele visie op de economie tot dominante visie maken. Nederland kan hier een voortrekkersrol vervullen die kansrijk is. Wij zijn bij uitstek een middenland met hoge welvaart en bewijzen daarmee het gelijk van een Europese economie gebaseerd op heldere morele principes en uitgangspunten. Langs deze weg komt niet alleen Europa veel dichterbij, maar krijgt ons land een nieuw en gefocust elan om sociaal te innoveren.